

ESEURILE BANCNOTEI DE 5 000 LEI, 1943-1945, DIN
COLECȚIILE CABINETULUI NUMISMATIC AL MUZEULUI
DE ISTORIE ȘI ARTĂ AL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

RADU OCHEȘEANU

Dorim ca în rândurile ce urmează să înfățișăm un număr de trei esuri de culoare¹, care au fost executate în atelierele Băncii Naționale a României în procesul de elaborare a noii bancnote de 5 000 lei, ce va fi pusă în circulație prin opt emisiuni succesive, între anii 1943-1945², pentru a se înlocui astfel de pe piața monetară și ultimele cupiuri cu portretul regelui Carol II, de altfel străine de tradiția bancnotelor românești³.

Aceste esuri ar putea fi socotite ca edite și în acest caz demersul nostru de prisos. Într-adevăr, din catalogul standard în uz aflăm:

MBR, p. 391, nr. 419, 5 000 LEI, 23 martie 1943, dim. 165 × 90. Dar descrierea din catalogul citat rămâne a fi doar parțială, dând, din păcate, impresia, deși este vorba de unul din esurile păstrate în colecțiile instituției noastre⁴, că ne găsim în fața probei bancnotei de 5000 lei, tipărită cu cerneală albastră, singura deosebire pe care o putem remarca, așa cum reiese și din ilustrația catalogului, ar consta în modul de tăiere a marginii stângi, drept și nu ondulat ca la cupiul emis.

Cele trei esuri sunt unifajă, pe hârtie fiind tipărit numai aversul bancnotei de 5000 lei, tip II⁵ și pot fi descrise astfel:

Dim: 160 × 85

Hârtie: gri alburie

Filigran: Traian (Fil. 26)⁶

Av.: a) *Fond:* în jumătatea superioară desen Guillot din linii ondulate, dispuse vertical și tipărite cu cerneală albastră; atât bancnota emisă cât și esurile 2 și 3 au aplicate peste desenul Guillot linii oblice înclinate spre stânga de culoare maron-orange. În jumătatea inferioară este tipărit cu cerneală antifoto brun-orange și albastru deschis un desen de arabescuri.

b) *Tipăritura:* Chenar cu ornament grec la exterior și desen Guillot în interior, cuprinzând în stânga și dreapta jos casete cu valoarea „5000”. Sus frontal casetă inscripționată cu „BANCA NATIONALA A ROMÂNIEI”. În stânga sus medalion rotund cu efiile împăratului Traian și regelui dac Decebal. În câmp sus valoarea „CINCI MII LEI”, dedesubt stema României (stema 18). În dreapta, central, medalion alb. Funcțiile, semnăturile guvernatorului Al. Ottulescu și casierului central R. Roman în culoarea cernelii folosite pentru tipăritură. Numai la proba 3, în stânga jos și dreapta sus seria și numărul de ordine de culoare portocalie, seria fiind scrisă sub formă de fracție.

BSNR, LXXXVI-LXXXVII, 1992-1993, p. 233-236



1



2



3

Pl. I. Cele trei esuri ale bancnotei de 5 000 lei 1943-1945 (micșorate).

c) *Text:* BANCA NATIONALA A ROMANIEI
CINCI MII LEI
GUVERNATOR CASIER CENTRAL
23 MARTIE 1943

1. Tipăritura probei executată cu cerneală portocalie.
2. Tipăritura probei executată cu cerneală brun închis.
3. Tipăritura probei executată cu cerneală roșu-vișiniu, iar $\frac{L}{II}$ 0745845 cu cerneală portocalie.

În procesul de elaborare a bancnotelor de 5000 lei, pot fi decelate nu numai diferențele de culoare ale tipăriturii, prin cerneala folosită, dar și unele mici deosebiri, ce particularizează fiecare eseu din colecția cabinetului numismatic al MIAMB, deosebiri ce au fost marcate și în descrierea noastră. Interesant de observat, pentru modul de concepere a unei bancnote românești, este faptul că pentru fondul aversului a fost utilizată, cu modificările necesare înscriserii valorii în casetele inferioare, aceeași placă, folosită anterior și pentru cele 10 emisiuni BNR de 500 lei din anii 1934-1943 (tipul III). Probabil desenele de siguranță și semnele de recunoaștere înglobate în bancnota gravată de G. Beltrand și E. Gaspé satisfăceau pe deplin exigențele de securitate ale emitentului împotriva încercărilor de falsificare.

Considerăm că există suficiente argumente pentru a atribui desenul bancnotei de 5000 lei în discuție pictorului român A. Murnu, creator de bilete de bancă și timbre poștale. Astfel, reversul bancnotei de 5 000 lei, care nu ne-a preocupat aici, evidențiind doar asemănările și deosebirile dintre cele trei eseuri și biletul de bancă emis, are în tipăritură același desen utilizat ca fundal pe reversul cupiului de 1000 lei emis la 15 martie 1934⁸. Revenind la aversul biletului de bancă, aici în discuție, remarcăm identitatea dintre medaliaoanele cu efigiile acolate ale strămoșilor neamului românesc, Traian și Decebal, de pe această bancnotă și de pe biletul emis de Ministerul de Finanțe după stabilizare cu nominalul de 20 lei și semnat de A. Murnu⁹ și netele deosebiri stilistice în raport cu medaliaoanele de pe cupiurile de 100 000 și 1 000 000 din vremea inflației postbelice și semnate de S. Zainea¹⁰.

Am considerat necesar să ne oprim asupra acestor eseuri, să evidențiem inexactitățile catalogului standard și să facem și pe această cale cunoscute cele trei probe de culoare celor interesați de istoria bancnotei românești și a Băncii Naționale a României.

NOTE

¹Inventar MIAMB, 1= 74910; 2= 74911; 3= 74912. Eseurile provin conform inventarului din „Fondul Buzdugan 1961”, alte amănunte nu deținem.

²G. Buzdugan, Oct. Luchian, C.C. Oprescu, *Monede și bancnote românești*, București, 1977, p. 351-352, 5000 lei, tipul II, 8 emisiuni, 1943-1945, nr. 326: 28 septembrie 1943, nr. 327: 2 mai 1944, nr. 328: 22 august 1944, nr. 329: 10 octombrie 1944, nr. 330: 15 decembrie 1944, nr. 331: 20 martie 1945, nr. 332: 21 august 1945, nr. 333: 20 decembrie 1945. Aceste bilete de bancă au fost anulate cu ocazia stabilizării monetare din 15 august 1947 efectuată de guvernul Groza în condiții oneroase pentru populație. Vezi, de asemenea, și A. Pick, *Papiergeld Catalog Europa*, München, 1977, p. 199, nr. 57 și 58.

³G. Buzdugan, Oct. Luchian, C.C. Oprescu, *op. cit.*, p. 345, nr. 250: 31 iulie 1934, efigie din față, cu privirea ținută ușor spre dreapta; nr. 251 și 251 a: 30 ianuarie 1936, nr. 252 și 252 a:

30 aprilie 1936; p. 346, nr. 253 și 253 a; 26 mai 1939; nr. 254 și 254 a, 1 noiembrie 1940, efigie în profil spre dreapta; p. 348-349, 1000 lei, tipul III, nr. 304; 15 martie 1934 și 5000 lei, tipul I, nr. 325; 31 martie 1931, efigie din față cu privirea ținută spre stânga.

⁴*Ibidem*, p. 418, Expoziția numismatică a Municipiului București ... nr. 419.

⁵*Ibidem*, p. 351, nr. 352, tipul II, descrierea bancnotei.

⁶*Ibidem*, p. 352, nr. 326-328 și p. 368 pentru filigran.

⁷*Ibidem*, p. 345-346, tipul III, 10 emisiuni între anii 1934-1943.

⁸*Ibidem*, p. 348, nr. 304; Desenator A. Murnu.

⁹*Ibidem*, p. 338, nr. 133 și 134; Desenator A. Murnu.

¹⁰*Ibidem*, p. 353, nr. 343 și 344; Desenator S. Zănea.

LES ESSAIS POUR LE BILLET DE BANQUE DE 5000 LEI 1943-1945
DES COLLECTIONS DU CABINET NUMISMATIQUE DU MUSÉE
D'HISTOIRE ET D'ART DU MUNICIPE DE BUCAREST

RÉSUMÉ

On présente trois essais de couleur pour le billet de banque de 5000 lei émis entre le 28 IX 1943 et le 20 XII 1945. Les essais sont imprimés seulement sur l'avant en orange, brun foncé et rouge-cerise sur papier gris-blanchâtre ayant Trajan en filigrane avec la date du 23 mars 1943. Sur l'essai rouge-cerise on a imprimé aussi le numéro de série. Finalement ces trois essais ne furent pas acceptés, le billet de banque émis étant imprimé en bleu-ciel.

EXPLICATION DES FIGURES

Pl. I. Les trois essais du billet de banque de 5000 lei 1943-1945 (amointris).

REFLECȚII ASUPRA MONEDEI COMEMORATIVE
UNGARE ÎN CINSTEA TRANSILVĂNEANULUI CSOMA
SÁNDOR DIN CHIURUȘ

GERHARDT HOCHSTRASSER

Cu prilejul împlinirii a 200 de ani de la nașterea (în martie 1784) la Chiuruș, județul Covasna, a filologului Csoma Sándor, a fost bătută în Ungaria o monedă comemorativă de 100 de forinți din cupru-nichel. Tirajul general a fost de 30 000 de bucăți; a fost deci o monedă mai puțin destinată circulației în interiorul Ungariei, și mai mult colecționarilor și exportului. Revistele numismatice apusene au și adus-o în rubrica lor de noutăți. Deși moneda a fost bătută pentru a aniversa ziua de naștere a filologului transilvănean, nu a fost specificat locul lui de naștere, iar revistele numismatice străine nu aveau de unde ști că sărbătoritul nu este, de fapt, un ungur (în sensul de locuitor al Ungariei), ci un transilvănean. La insistența noastră, revista *Geldgeschichtliche Nachrichten* din Frankfurt pe Main a adus în numărul ei 106/1985, p. 85, cel puțin o mică rectificare a informației greșite asupra acestei monede din aceeași revistă nr. 103/1984, p. 284. Revista colecționarilor austrieci a refuzat să aducă o explicație asupra adevăratei patrii a lui Csoma Sándor, pentru a evita eventualele discuții cu vecinii lor. Revista *Numismatisches Nachrichtenblatt* a publicat, până la urmă, necesara luare de poziție asupra persoanei lui Kőrösi Csoma Sándor¹. Adevăratul lui nume este Csoma Sándor (= Alexandru), la care și-a adăugat mai târziu supranumele Kőrösi (= cel din Chiuruș), pentru a-și arăta locul de naștere. Csoma Sándor era copilul unei familii de secui de rând, deci supranumele lui nu reprezintă un titlu de noblete. Cărțile sale despre limba tibetană, publicate la Calcutta, în 1834, indică pe „Alexander Csoma de Kőrös, Siculo-Hungarian of Transylvania” (=secuio-maghiar din Transilvania) ca autor². „Alexander Csoma de Kőrös” a decedat în ziua de 11 aprilie 1842 și este înmormântat în cimitirul englez din Darjeeling, în India³.

Toată lumea știe că Alexandru Csoma este secuio prin naștere. Se știe foarte bine că secuioii nu sunt maghiari, ci au fost un trib turcic⁴, ce a fost maghiarizat de timpuriu. Astfel, L. Bányai scrie: „Făcând parte din ultimele triburi atașate uniunii de triburi a maghiarilor, rolul secuioilor a fost, după tradiția popoarelor nomade, de a merge la luptă în frunte, iar după așezare de a se stabili în zona exterioară a teritoriului ocupat, ca grăniceri. Prima lor așezare cunoscută este în părțile bihorene, a doua în podișul Transilvaniei, a treia în partea Târnavelor, iar ultima în regiunea munților Harghitei și a Carpaților răsăriteni. Cronica lui Kézai Simon din secolul al XIII-lea prezintă pe secuioii ca descendenți ai hunilor care s-au așezat alături de

BSNR, LXXXVI-LXXXVII, 1992-1993, p. 237-239